

БІЛОУС В. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики
(Національний юридичний
університет імені Ярослава Мудрого)

УДК 343.98

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНЕТИЧНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ КРИМІНАЛІСТИКИ

Стаття присвячена дослідженню проблем чинного й перспективного законодавства України з питань генетичної ідентифікації, а також формулюванню криміналістичних рекомендацій щодо їх вирішення шляхом реформування законодавства й упровадження сучасних інформаційних технологій.

Ключові слова: ототожнення, ДНК-профіль, генетична ідентифікація, інформаційні технології, геномна реєстрація, «біоелектронна» паспортизація.

Статья посвящена исследованию проблем действующего и перспективного законодательства Украины по вопросам генетической идентификации, а также формулированию криминалистических рекомендаций по их решению путем реформирования законодательства и внедрения современных информационных технологий.

Ключевые слова: отождествление, ДНК-профиль, генетическая идентификация, информационные технологии, геномная регистрация, «биоэлектронная» паспортизация.

The article is dedicated to the study of problems of the existing and prospective legislation of Ukraine on the question of genetic identification, as well as formulation of criminalistic recommendations for solving such problems by reforming the legislation and introducing modern information technologies.

Key words: identification, DNA profile, genetic identification, information technologies, genome record-keeping, "bioelectronic" passportization.

Вступ. Здійснення Російською Федерацією збройної агресії проти України [1] породило нагальну потребу в своєчасному й точному ототожненні великої кількості жертв протистояння. В основі ефективного вирішення цієї проблеми лежить теорія криміналістичної ідентифікації, важливий внесок у становлення якої в різні часи зробили такі зарубіжні й вітчизняні вчені, як А. Бертільйон, С. Потапов, В. Колдін, В. Колмаков, М. Сегай та інші. Проте заборонені методи й засоби ведення неоголошеної війни часто унеможливають ідентифікацію загиблих традиційним шляхом і зумовлюють гостру необхідність у використанні для розв'язання цієї проблеми найпрогресивніших технологій.

До них потрібно зарахувати одне з найважливіших наукових досягнень у галузі криміналістичної ідентифікації останніх трьох десятиліть, яке полягає в розробленні А. Джеффрісом у 1984 р. й упровадженні в практику розкриття й розслідування злочинів методами дослідження ДНК, що, за справедливим визначенням І. Перепечиної, «незрівнянно розширило можливості генетичної ідентифікації людини, перевівши завдання індивідуалізації зі сфери теоретичних абстракцій у реалії криміналістичної практики» [2, с. 284–285]. Адже генетична ідентифікація людини вирізняється високим ступенем розробленості, ознаками чого є наявність фундаментальної наукової основи, що є базисом розроблених криміналістичних

методик, широкомасштабна їх валідація на експертному матеріалі, підтверджена висока надійність і відтворюваність результатів експертного дослідження, наявність високотехнологічного інструментарію, уніфікація й стандартизація методик, обладнання, реагентів у європейському та світовому вимірах, розробка суворої системи забезпечення й контролю якості експертних досліджень, створення криміналістичних генетичних обліків, що на сьогодні акумулюють мільйони об'єктів обліку, об'єктивізація інтерпретації результатів дослідження – проведення її на основі методів теорії ймовірностей і математичної статистики, безпрецедентний для криміналістичної ідентифікації рівень дискримінуючої здатності наявних ідентифікаційних систем, що сягає нині порядку 1028 [3], масштабність референтних даних, що використовуються в математичних розрахунках (бази даних охоплюють популяцію всього світу) тощо. Є беззаперечним і великий практичний «вихід» ДНК-ідентифікації – завдяки цьому напрому на сьогодні розкривається велика кількість злочинів, включно з найскладнішими – злочинами минулих років, які не вдалося розкрити ніякими іншими методами [4, с. 336]. Наприклад, саме за допомогою аналізу ДНК було ототожнено майже 7 тис. мусульманських хлопчиків і чоловіків віком від 13 до 77 років із 8 тис. жертв геноциду, учиненого у Сребрениці 20 років тому [5].

Однією з основних засад застосування науково-технічних засобів у криміналістиці слугує принцип законності. Однак, попри високу ефективність використання потенціалу ДНК-ідентифікації, доведenu багаторічним позитивним вітчизняним і міжнародним (США, Канада, Великобританія, Японія, Сінгапур тощо) досвідом, в Україні дотепер не приділено належної уваги її законодавчому забезпеченню. Не адекватна ж об'єктивній реальності законодавча база перешкоджає превентивному створенню повноцінного банку даних генетичних ознак людини й оперативному вирішенню суспільно важливих завдань сучасними засобами криміналістики.

Як це не парадоксально для демократичної, соціальної та правової держави, якою проголошена Україна, згідно зі ст. 1 Основного Закону, у нашій державі першочергове значення було відведено врегулюванню на законодавчому рівні не ототожненню людини, а ідентифікації тварини (див. Закон України «Про ідентифікацію та реєстрацію тварин» від 04.06.2009 р. № 1445-VI). Безуспішні спроби законодавчої регламентації ідентифікації людини тривалий час обмежувалися лише внесенням на розгляд Парламенту проектів Законів України «Про ідентифікацію особи» від 18.06.1999 р. № 3363, а також «Про дактилоскопію» від 18.06.1999 р. № 3365 і від 20.09.2001 р. № 8113, які стосувалися ідентифікації особи виключно за відбитками пальців. І лише Законом України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» від 20.11.2012 р. № 5492-VI було законодавчо закріплено загальне поняття ідентифікації особи як установлення тотожності особи за сукупністю інформації про неї за допомогою біометричних даних, параметрів. Біометричними даними визнано сукупність даних про особу, зібраних на основі фіксації її характеристик, що мають достатню стабільність й істотно відрізняються від аналогічних параметрів інших осіб (біометричні дані, параметри – відцифрований підпис особи, відцифрований образ обличчя особи, відцифровані відбитки пальців рук), біометричними параметрами – вимірювальні фізичні характеристики або особистісні поведінкові риси, що використовуються для ідентифікації (упізнання) особи або верифікації наданої ідентифікаційної інформації про особу. Ідентифікувати – означає здійснювати комплекс заходів, який дає змогу виконувати пошук за принципом «один до багатьох», зіставляючи надані особою біометричні дані з колекцією шаблонів, що представляють усіх осіб, інформацію про яких унесено до Єдиного державного демографічного реєстру (п. п. 2–3, 5–6 ч. 1 ст. 3 Закону).

Визначення ж поняття ідентифікації останків полеглих осіб як комплексу експертних (лабораторних) дослідницьких заходів щодо визначення імен та інших особистих ознак полеглих було здійснено лише на рівні підзаконного нормативно-правового акта з обмеженою сферою регулювання [6]. А здійснення криміналістичного обліку генетичних ознак людини регламентовано відомчою Інструкцією з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС (далі – Інструкція) [7].

Постановка завдання. Метою статті є аналіз наявних законодавчих новел щодо впровадження генетичної ідентифікації на предмет їхньої придатності для комплексного вирішення актуальних ідентифікаційних завдань, а також розроблення рекомендацій щодо законодавчого забезпечення практичних потреб органів правозастосування в досліджуваній царині.

Результати дослідження. Аналіз характеристик, закріплених у Законі України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус», трьох видів біометричних даних (відцифровані: 1) підпис; 2) образ обличчя особи; 3) відбитки пальців рук) як ідентифікуючих ознак особи дає змогу дійти висновку про необґрунтованість законодавчого обмеження їх переліку, неадекватність реаліям часу залишення поза його межами інших біометричних даних, зокрема генетичних ознак людини, досяжних для пізнання завдяки сучасним засобам і технологіям дослідження. Тому варто визнати актуальною законодавчу ініціативу у вигляді проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо генетичної ідентифікації військовослужбовців)» від 03.06.2015 р. № 2001а (далі – Законопроект). Цим Законопроектом пропонується внести зміни до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», доповнивши його ст. 11-1. Як зазначається в пояснювальній записці до Законопроекту, «даною статтею пропонується зобов'язати державу в особі уповноважених органів та посадових осіб, що провадять діяльність з розшуку, розпізнання, лікування військовослужбовців тощо, до гарантованого встановлення особи такого військовослужбовця із застосуванням усіх законних методів ідентифікації, у тому числі за допомогою методів генетичної ідентифікації біологічного матеріалу, що містить ДНК особи. Пропонується також створення бази даних ДНК військовослужбовців, яка повинна містити дані ДНК усіх військовослужбовців, які при проходженні військово-лікарської комісії перед вступом на військову службу висловили свою згоду на збір, обробку і зберігання такого роду даних. Збір даних ДНК осіб, які вступають на військову службу, має відбуватися за допомогою неінвазивних методів, тобто шляхом отримання даних ДНК із волоссяних цибулин, крові, слини особи. Для військовослужбовців, які відмовилися від надання біологічного матеріалу зі зразками ДНК, у разі необхідності в подальшому встановлення їх особи, передбачено застосування аналізу ДНК військовослужбовця щодо відповідності зразкам, наданим біологічними родичами цього військовослужбовця. Пропонується застосовувати генетичні методи ідентифікації особи військовослужбовця у разі неможливості застосування інших звичайних методів встановлення особи, зокрема, у випадках, коли особа не може надати відомості про свою особу, коли особа зазнала тілесних ушкоджень, що унеможливають звичайне розпізнання, у разі загибелі (смерті) та у разі іншої необхідності». Крім того, цим Законопроектом пропонується доповнити частину 10 ст. 2 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» абзацом другим такого змісту: «Громадяни України, які призиваються або приймаються на військову службу, приймаються на службу у військовому резерві, та військовозобов'язані, призначені для комплектування посад за відповідними військово-обліковими спеціальностями під час проведення мобілізації, за їх згодою надають зразки ДНК до бази даних ДНК. Порядок створення бази даних ДНК та надання зразків ДНК встановлюється Кабінетом Міністрів України».

Повністю підтримуючи й послідовно пропагуючи ідею впровадження державної ДНК-реєстрації, яку частково відображено в цьому Законопроекті, з метою забезпечення її бездоганного втілення в букві Закону, вважаємо за необхідне обґрунтовано висловити окремі зауваження щодо основних недоліків Законопроекту та сформулювати пропозиції щодо їх усунення, які обов'язково повинні бути враховані суб'єктом права законодавчої ініціативи при доопрацюванні останнього. Адже з огляду на ступінь юридичної сили, притаманний нормативно-правовим актам такого рівня, майбутній Закон повинен стати універсальним засобом вирішення глобального, а не локального завдання.

1. Коло осіб, на реалізацію широкого спектру прав яких, за задумом законодавця, має бути спрямована дія майбутнього Закону, обмежується виключно «військовослужбовцями»,

«особами, які вступають на військову службу», «громадянами України, які призиваються або приймаються на військову службу, приймаються на службу у військовому резерві, та військовозобов'язаними, призначеними для комплектування посад за відповідними військово-обліковими спеціальностями під час проведення мобілізації». Однак таке обмеження варто визнати дискримінаційним щодо інших осіб, передусім серед учасників АТО. Насамперед це стосується працівників органів внутрішніх справ України, які щоденно наражаються на небезпеку, з гідністю виконуючи взятий на себе обов'язок мужньо й рішуче, не шкодуючи своїх сил і життя, боротися зі злочинністю, захищати від протиправних посягань на життя, здоров'я, права й свободи громадян, державний устрій і громадський порядок [8].

Неприпустимість такої дискримінації підтверджують і статистичні дані. Так, станом на 25.06.2015 р. кількість військовослужбовців і працівників Збройних Сил України, офіційно визнаних учасниками бойових дій у результаті їхньої безпосередньої участі в АТО, сягнула майже 55 тис. осіб [9]. Водночас після розгляду матеріалів відповідними комісіями станом на 09.07.2015 р. на аналогічних підставах було прийнято рішення про надання статусу учасника бойових дій і 36 606 працівникам органів внутрішніх справ, Нацгвардії, Держприкордонслужби та Державної служби України з надзвичайних ситуацій, у т.ч. 14 680 працівникам міліції та 13 197 військовослужбовцям Національної гвардії України, 8 392 працівникам Держприкордонслужби та 337 ДСНС [10]. Законність цього є безсумнівною, адже, відповідно до п. 19 ст. 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», учасниками бойових дій визнаються такі: військовослужбовці (резервісти, військовозобов'язані) та працівники Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, військовослужбовці військових прокуратур, особи рядового, начальницького складу, військовослужбовці, працівники Міністерства внутрішніх справ України, Управління державної охорони України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій, Державної пенітенціарної служби України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, які захищали незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України та брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції в період її проведення.

Як випливає з наведеного законодавчого припису, значна частина безпосередніх учасників АТО формально не належать до категорії «військовослужбовці». Однак це жодним чином не применшує їх внеску в захист незалежності, суверенітету й територіальної цілісності нашої держави та не обмежує в праві у випадку загибелі бути ідентифікованими й похованими під власним ім'ям нарівні з військовослужбовцями, адже, відповідно до ст. 3 Конституції України, будь-яка людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права й свободи людини та їхні гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження й забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Згідно зі ст. 21 Основного Закону, усі люди є вільні та рівні у своїй гідності й правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Відповідно до ч. 1 і ч. 3 ст. 22 Конституції України, права і свободи людини та громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту й обсягу наявних прав і свобод. Відповідно до ч. 1 і ч. 2 ст. 24 Конституції України, громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного й соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Аналіз наведених конституційних норм дає змогу дійти висновку й про неприпустимість обмеження кола осіб, на реалізацію прав яких спрямована дія майбутнього Закону, лише військовослужбовцями та іншими особами, включно з бійцями добровольчих форму-

вань, які беруть безпосередню участь в АТО чи забезпеченні її проведення. Адже безпосередньо в районах антитерористичної операції в період її проведення перебувають близько 5 млн мирних громадян, у т. ч. волонтерів, працівників аварійно-рятувальних служб, медиків тощо, які нерідко гинуть, рятуючи життя інших чи ліквідовуючи наслідки терористичних атак. Відтак ця війна вже призвела до безповоротної втрати не тільки від 1 930 до 2 340 [11, 12] українських воїнів, а й великої кількості цивільних осіб. Лише з 15.02.2015 р., з моменту оголошення режиму «припинення вогню», бойовики порушували цей режим понад 4 тис. разів, у тому числі здійснивши понад 120 обстрілів населених пунктів, у результаті яких загинуло більше ніж 100 військовослужбовців та понад 50 цивільних осіб [13]. За оцінками ООН, від початку 2015 р. жертвами війни стали близько 400 цивільних осіб, серед яких 26 жінок і 86 дітей, яких було вбито внаслідок обстрілів житлових кварталів або через вибухи мін і боєприпасів [14]. Ці оцінки є неточними, адже сотні людей вважаються зниклими без вісти, а сотні тіл залишаються неідентифікованими [15]. Загалом же, за інформацією офісу ООН з координації гуманітарних питань, станом на 29.06.2015 р. жертвами війни на Донбасі вже стали 6 500 осіб, 16 000 отримали поранення, 5 млн потребують гуманітарної допомоги, понад 1,3 млн стали вимушеними переселенцями [16].

Характерна особливість розв'язаної на території України гібридної війни, що полягає в регулярному вчиненні кровопролитних терористичних актів далеко за межами зони проведення АТО, зумовлює доцільність поширення дії Закону й на наперед невизначене коло інших громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які в силу різних обставин можуть стати жертвами війни, однак, перебуваючи в Україні на законних підставах, згідно зі ст. 26 Конституції України, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, установлені Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

2. Упровадження принципу добровільності в наданні біологічних зразків для прижиттєвого встановлення ДНК-профілю практично зводить нанівець можливий позитивний ефект від прийняття Законопроекту в запропонованій редакції, адже унеможливорює виконання державою обов'язку щодо «гарантованого встановлення особи військовослужбовця, у том числі із застосуванням методів генетичної ідентифікації» й консервує далекий від досконалості стан справ, за якого в разі не внесення до бази даних генетичних ознак (контрольного (еталонного) зразка ДНК) загиблого за життя останнього ототожнення невідомого й раніше «не профільованого» трупа здійснюється шляхом порівняння його посмертно виділеного ДНК-профілю з генетичними ознаками ймовірних родичів. Ідентифікація в цьому випадку істотно ускладнюється або взагалі унеможливується таким: 1) труднощами у відшукуванні біологічних родичів загиблого та відібранні в них біологічних зразків; 2) зростанням ризику завершення експертного дослідження встановленням генетичної спорідненості (групової належності), а не індивідуальної тотожності, позаяк генетична спорідненість оцінюється часткою спільних генів у родичів, а кожен етап передачі генів зменшує ступінь спорідненості вдвічі. Так, родичі першого ступеню спорідненості (батьки й діти, так звані сібси) мають половину; другого ступеню (дядьки й тітки, племінники і племінниці, дідусі, бабусі й онуки) – $\frac{1}{4}$; третього ступеню спорідненості (двоюродні сібси) – $\frac{1}{8}$ спільних генів [17, с. 94].

Практична реалізація впровадженого алгоритму формування бази генетичних ознак родичів загиблих *post factum* істотно ускладнена й тим, що придатними для ідентифікації невідомого трупа є зразки букального епітелію (клітини з внутрішньої сторони щок, які мають ядро), відібрані виключно в сібсів – біологічних родичів першого ступеню спорідненості (батько, мати, син і дочка), і для перевірки на наявність збігів за генетичними ознаками невіданих трупів, виявлених у зоні проведення АТО, водночас необхідні ДНК-профілі не менше ніж 2 близьких родичів: біологічні батько й матір безвісти зниклого; біологічна дитина та її біологічна матір; біологічна дитина й один із біологічних батьків безвісти зниклого [18].

Однак одержання необхідних у цьому випадку зразків для порівняльного дослідження є ускладненим або взагалі неможливим у таких випадках: 1) у загиблого не було сібсів; 2) загиблий мав сібсів, однак вони не були поінформовані про його участь в АТО, у т. ч. й

через поширену останнім із турботи про рідних дезінформацію щодо свого перебування в нібито безпечному місці; 3) сібсам відомо про участь безвісти зниклого в АТО, однак вони до останнього не звертаються до правоохоронних органів, плекаючи надію на те, що їх рідний живий, а за наявності в них інформації про його незаконне утримання терористами прагнуть не завадити звільненню заручника; з інших описаних Я. Тинченком причин [19]. Цим зумовлено те, що загальна кількість родичів, які погодилися надати біологічні зразки для проведення ДНК-експертизи, є в кілька разів меншою, ніж кількість зниклих безвісти.

3. Видається неприпустимим необґрунтоване використання в Законопроекті низки спірних термінів і положень. Наприклад, такого як «звичайні методи» та зарахування до них «патологоанатомічної експертизи». Зауважимо, що як чинним [20], так і перспективним законодавством України [21] експертиза трупів у випадках насильницької смерті або при підозрі застосування насилля чи з інших обставин, що зумовлюють необхідність такої експертизи, а також експертиза потерпілих, обвинувачених та інших осіб зарахована до компетенції судово-медичної, а не «патологоанатомічної» експертизи. Патологоанатомічним же водночас із судово-медичним є вид розтину трупа, а не вид чи метод експертизи.

Також визнаною є система методів криміналістики й за аналогією – загальної теорії судової експертизи (наукових методів наукового дослідження в галузі теорії експертизи), яка не містить диференціації методів на «звичайні» та «не звичайні», натомість передбачає трирівневий поділ на такі методи: 1) матеріалістична діалектика – базовий всезагальний метод: а) діалектична логіка; б) формальна логіка; 2) загальнонаукові методи: а) спостереження; б) порівняння; в) опис; г) вимірювання; г) експеримент; д) моделювання; е) математичні методи; є) історичний метод; ж) формалізація; з) ідеалізація; и) аксіоматичний метод; 3) спеціальні методи: а) методи цієї науки; б) методи інших наук.

На питання про те, чи всі та якою мірою використовуються ці методи в експертному дослідженні, дає відповідь класифікація експертних методів (методів практичної експертної діяльності), запропонована Т. Авер'яною: 1) всезагальний метод – матеріалістична діалектика; 2) загальні методи: а) спостереження; б) порівняння; в) опис; г) вимірювання; г) експеримент; д) моделювання; е) гносеологічний метод; 3) окремо наукові методи; 4) спеціальні (монооб'єктні) методи [22, с. 243–244, 250].

Для досягнення мети використовуються знання в галузі судової медицини та інших медичних спеціальностей застосовуються спеціальні лабораторні методи дослідження (гістологічні, медико-криміналістичні, токсикологічні тощо) і, якщо необхідно, вивчається медична документація, матеріали кримінальних та цивільних справ [20]. Об'єктом криміналістичного обліку генетичних ознак людини сьогодні є ДНК-профілі, отримані за допомогою генетичних аналізаторів і визначені за низкою стандартних систем маркерів (STR-локусів), які є єдиними для експертних лабораторій відповідно до рекомендацій Європейської мережі науково-криміналістичних установ (ENFSI). А «аналіз ДНК військовослужбовця щодо відповідності наданим ним до бази даних ДНК зразкам» і «аналіз ДНК військовослужбовця щодо відповідності зразкам, наданим біологічними родичами загиблого», є лише окремими етапами стадії порівняльного дослідження, тому їх доцільно розглядати виключно як складові такого загального методу, як порівняння, а не як самостійні методи ідентифікації.

Генетична ідентифікація являє собою комплексний, і за об'єктами і за методами, об'ємний блок досліджень. Вивчення притаманного генетичній ідентифікації інформаційного поля потребує звернення до знань із різних фундаментальних наук – молекулярної й популяційної генетики, хімії, імунології, математики тощо, а також до методів цих наук, на основі яких розробляються спеціальні криміналістичні методики [4, с. 335–336].

Відповідно до ч. 1 ст. 242 КПК України, експертиза проводиться експертом за зверненням сторони кримінального провадження або за дорученням слідчого судді чи суду, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання. Згідно з п. 1 ч. 1 ст. 12 Закону України «Про судову експертизу», незалежно від виду судочинства судовий експерт зобов'язаний провести повне дослідження й дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок. Відповідно до абз. 2 п. 1.4 Інструкції

про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень [23], визначення способу проведення експертизи (вибір певних методик (методів дослідження)) належить до компетенції експерта.

Розмаїття властивостей об'єктів експертизи, слідчо-експертних ситуацій, а також обмеження, які притаманні будь-якій технології, якою б ефективною вона не була, потребують наявності в арсеналі експертизи різних методів. Це дає змогу гнучко підходити до визначення стратегії дослідження й на кожному етапі, залежно від одержуваних результатів, застосовувати оптимальну тактику [4, с. 331]. А тому закріплення на рівні законодавчого акта вичерпного переліку методів генетичної ідентифікації, випадків і послідовності їх застосування є неприпустимим, так як суперечитиме принципам незалежності, об'єктивності й повноти дослідження, проголошеним ст. 3 Закону України «Про судову експертизу».

Висновки. Підводячи підсумок вище викладеному, варто відзначити, що намагання реалізувати потенціал ДНК-реєстрації в Україні ХХІ століття виключно через унесення змін до деяких законодавчих актів (Законів України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» і «Про військовий обов'язок і військову службу») не сприятиме комплексному вирішенню проблем ідентифікації жертв злочинів і катастроф та інших причетних до них осіб. Тому доцільно ставити питання про необхідність такого:

1) невідкладної реалізації потенціалу Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус», який набрав чинності понад 2 роки тому, і доповнення визначеного ним переліку біометричних даних (параметрів) відцифрованим ДНК-профілем особи. Упроваджений ним Єдиний державний демографічний реєстр – це електронна інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для зберігання, захисту, обробки, використання й поширення визначеної цим Законом інформації про особу та документи, що оформлюються із застосуванням засобів Реєстру, із забезпеченням дотримання гарантованих Конституцією України свободи пересування й вільного вибору місця проживання, заборони втручання в особисте та сімейне життя, інших прав і свобод людини та громадянина (ч. 1 ст. 4 Закону). Комплексне автоматизоване використання даних ЄДДР у їх взаємозв'язку і взаємозалежності (наприклад, за ланцюгом: відцифрований ДНК-профіль – ім'я – відцифрований образ обличчя особи) спростить установлення конкретної тотожності за залишеними біологічними слідами без застосування поки що не зовсім надійних технологій визначення ознак зовнішності за внутрішніми властивостями людського тіла (DNA Snapshot) [24];

2) прийняття окремого Закону України «Про державну геномну (генетичну) реєстрацію в Україні», який би визначав цілі, принципи й види такої реєстрації, установлював основні вимоги до її проведення, зберігання та використання генетичних даних осіб, а також унесення змін до широкого кола чинних законодавчих актів з метою приведення їх норм у системну відповідність до положень цього Закону;

3) запобігання необхідності формування бази генетичних ознак родичів загиблих *post factum* шляхом превентивного формування інтегрованого банку даних криміналістичного обліку генетичних ознак людини на основі ЄДДР і впровадження загальної «біоелектронної» генетичної паспортизації населення до, а не після настання летальної події, яка зумовлює звернення уповноважених суб'єктів до цього інформаційного ресурсу з метою задоволення законних інтересів зацікавлених осіб. Запорукою успіху в цьому випадку може слугувати позитивний досвід країн Західної Європи, зокрема Сполученого Королівства Великої Британії й Північної Ірландії, де фізичні особи вже тривалий час обліковуються за 49 біометричними ознаками, включно з результатами ДНК-аналізу, чи Ісландії, 100% населення якої охоплені ДНК-реєстрацією. Як справедливо відзначає О. Волинський, «такі системи в сучасних умовах, в епоху революційних перетворень у галузі інформаційних технологій і електроніки необхідні передусім як засоби управління суспільними процесами, забезпечення соціального захисту громадян, безпеки суспільства й держави. Ось чому було б помилковим і навіть шкідливим створення й забезпечення функціонування таких систем пов'язувати тільки з діяльністю правоохоронних органів щодо боротьби зі злочинністю» [25, с. 121–122].

Тому результатом усвідомленої необхідності має стати впровадження Законом України «Про державну геномну (генетичну) реєстрацію в Україні» обов'язкової реєстрації генетичних даних широких верств населення, підвищений рівень вітимності яких зумовлений їх професійною належністю, видом діяльності, родом занять, місцем проживання або тимчасового перебування тощо.

Список використаних джерел:

1. ПА ОБСЄ визнала факти військової агресії Росії проти України // Українська Правда. – 2015. – 9 липня. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua>.
2. Перепечина І.О. ДНК-ідентифікація як нова галузь криміналістическої техніки в контексте криміналістическої дидактики / І.О. Перепечина // Криміналістика и судебная экспертиология: наука, обучение, практика XI : сб. науч. статей – Vilnius, 2015. – С. 284–292.
3. Storts D. Introduction of an expanded STR multiplex for new global standards // 23th International Symposium on Human Identification, TN (USA). 15–18 October, 2012.
4. Перепечина І.О. Класифікаційні питання судової генетическої ідентифікації / І.О. Перепечина // Криміналістика та судова експертиза: наука, навчання, практика : зб. наук. пр. : у 2-х т. – Х. : Видавнича агенція «Апостіль», 2014. – Т. 2. – 2014. – С. 329–339.
5. Сьогодні пройдуть заходи пам'яті жертв в Сребренице // ЛІГА.Новости. – 2015. – 11 юлія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.liga.net>.
6. Про затвердження Тимчасового порядку здійснення на території України пошуку, екстумації та перепоховання останків осіб, які загинули внаслідок воєн, депортацій та політичних репресій, і впорядкування місць їх поховання : Наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 09.06.2006 р. № 193 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
7. Про затвердження Інструкції з організації функціонування криміналістических обліків експертної служби МВС : наказ МВС України від 10.09.2009 р. № 390 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
8. Про затвердження нового тексту Присяги працівника органів внутрішніх справ України : Постанова КМУ від 28.12.1991 р. № 382 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
9. Статус учасника бойових дій отримали вже 55 тис. бійців АТО // Espresso.tv. – 2015. – 07 липня. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://espresso.tv>.
10. Вже понад 36,5 тисяч правоохоронців отримали статус учасника бойових дій // Прес-служба МВС України. – 2015. – 09 липня. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua>.
11. За время проведения АТО погибли 1 930 военных ВСУ – Федичев // Новое Время. – 2015. – 11 юлія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nv.ua>.
12. Книга пам'яті полеглих за Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://memorybook.org.ua/index1.htm>.
13. Всього з моменту оголошення режиму «припинення вогню» бойовики порушували його понад 4 тисячі раз – Степан Полторак // Прес-служба МО України. – 2015. – 08 червня. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mil.gov.ua>.
14. ООН: на Донбассе погибло более 6 100 человек // Левый Берег. – 2015. – 17 апреля. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://society.lb.ua>.
15. ООН: за год на Донбассе погибли более 6 тысяч человек // Главком. – 2015. – 18 апреля. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://glavcom.ua>.
16. Five things you need to know about the crisis in Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unocha.org>.
17. Атраментова Л.О. Антропогенетика у медицині і криміналістиці : [практикум] / Л.О. Атраментова, О.В. Філіпцова. – Х. : Колорит, 2005. – 208 с.

18. Алгоритм дій іноземців, які добровільно бажають здати біологічні зразки для встановлення їх ДНК-профілю та перевірки на наявність збігів з генетичними ознаками невпізнаних трупів, виявлених у зоні проведення АТО // Прес-служба МВС України. – 2014. – 14 листопада. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua>.
19. Тинченко Я. Іловайськ. Ексгумація. Підсумки / Я. Тинченко // Тиждень.ua. – 2015. – 11 липня. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua>.
20. Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України : Інструкція про проведення судово-медичної експертизи : Наказ МОЗ від 17.01.1995 р. № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
21. Про судово-медичну експертну діяльність : проект Закону України від 16.06.2015 р. № 2081а [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua>.
22. Аверьянова Т.В. Судебная экспертиза. Курс общей теории / Т.В. Аверьянова. – М. : Норма, 2009. – 480 с.
23. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov>.
24. Белокриницкий А. Полиция США, возможно, впервые создала фоторобот подозреваемого по ДНК / А. Белокриницкий // ІТС.ua. – 2015. – 24 февраля. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://its.ua>.
25. Волинский А.Ф. Всеобщая дактилоскопическая регистрация граждан: за и против, мифы и реальность / А.Ф. Волинский // Криминалист первопечатный. – 2012. – № 4. – С. 116–124.

ІГНАТЕНКО А. П.,

прокурор

(Коростенська міжрайонна прокуратури
Житомирської області)

УДК 343.163

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ ПОЗА СФЕРОЮ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ ЗА НОВИМ ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО ПРОКУРАТУРУ»

У статті проаналізовано основні аспекти діяльності органів прокуратури поза сферою кримінальної юстиції, визначені Законом України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р., зокрема здійснення прокурором функцій представництва інтересів громадянина й держави в суді у випадках, визначених законом.

Ключові слова: прокуратура, реформування, функції прокуратури, представництво.

В статье проанализированы основные аспекты деятельности органов прокуратуры вне сферы уголовной юстиции, определенные Законом Украины «О прокуратуре» от 14 октября 2014 г., в частности осуществление прокурором функции представительства интересов гражданина и государства в суде в случаях, определенных законом.

Ключевые слова: прокуратура, реформирование, функция прокуратуры, представительство.

